

Петрецький І.І.,

аспірант,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено регіональний розподіл кількості підприємств за їх розмірами в 2016 р. та визначено, що підприємницька інфраструктура в Україні відповідає середньоєвропейському рівню. Встановлено, що за видами економічної діяльності для підприємництва пріоритетними сферами протягом довгого періоду часу залишаються торгівля та сфера послуг. Доведено, що в процесі залучення інвестицій та формування потенціалу інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України відбувається їх перерозподіл та накопичення, що зумовлюється зв'язками між підприємствами різних регіонів та сфер економічної діяльності. Встановлено необхідність оцінювання легкості ведення бізнесу в усіх областях України за нововведеним Спілкою українських підприємців показником – регіональним рейтингом Doing Business.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний розвиток, підприємництво, інфраструктура, стимулювання.

Постановка проблеми. Починаючи від перших років незалежності України дії владних структур стосовно соціального та економічного розвитку регіонів нехтувалися. За роки незалежності величина економічного падіння в Україні досягнула 43,0% від рівня 1991 р. Крім того, частка України у світовому ВВП демонструє тенденцію до зменшення, а диференціація соціального та економічного розвитку регіонів є однією з найважливіших проблем становлення ринкової економіки. Отже, дослідження динаміки основних економічних процесів кризь призму підприємницького сектору дають змогу дійти висновку, що регіональна економіка перебуває на стадії глибокої кризи, яка демонструє свою глибину та непередбачувано високі темпи погіршення стану національного господарства.

З огляду на це, проблема оцінювання рівня підприємницької інфраструктури, здатної адаптувати національну та регіональну економіку до закономірностей гео економічного простору, має стати магістральним напрямом державної політики в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку регіонів, їх економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалу присвячено праці відомих вітчизняних учених: В.М. Геєця [1], С.А. Єрохіна [2], М.М. Єрмошенка [3], Л.І. Федулова [6], В.Я. Шевчука [8], І.Ю. Штулер [9–11].

Невирішена частина загальної проблеми полягає у дослідженні та оцінюванні рівня підприємницької інфраструктури регіонів України та на цій основі визначення інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів у регіоні.

Мета статті полягає у дослідженні економічного стану підприємницького сектору регіональної економіки та виведенні взаємозалежностей між рівнем підприємницької інфраструктури та станом інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна політика децентралізації є одним із ключових інструментів практичного запровадження нової моделі інноваційно-інвестиційного розвитку України та невід'ємною складовою частиною розвитку її регіонів. Стосовно вітчизняних реалій децентралізація у вузькому розумінні є важливим інструментом розквіту підприємництва, поліпшення інвестиційного клімату, а в широкому розумінні – призведе до пожевлення інвестиційного клімату національної економіки, створення нових робочих місць, підвищення стандартів життя населення, глобального перерозподілу стратегічних ресурсів, посилення впливу транзитивності гео економічного простору й утримання внутрішньодержавної військово-політичної стабільності. Політика інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України передбачає усунення адміністративних бар'єрів, зменшення часового лагу та грошових ресурсів, які вилучалися з обігових коштів підприємництва регіонів на дотримання й виконання нормативних процедур державного регулювання, зменшення кількості контрольних заходів. Врівноважена політика інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів є важливою передумовою запровадження європейських стандартів підприємництва в Україні для формування європейської бізнес-моделі в умовах всеохоплюючої глобалізації. Стратегічні пріоритети інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів передбачають визначення та впровадження комплексу заходів, що спрямовані на модернізацію дозвільної системи, спрощення реєстраційної та ліцензійної систем, полегшення податкового навантаження тощо. В умовах зовнішньої агресії проти України політика децентралізації акцентується на пріоритетному підприємницькому секторі, зважаючи на його потенціал у формуванні робочих місць, забезпеченні зайнятості та зниженні безробіття як на регіональному рівні, так і на національному.

Кількісне визначення підприємницької інфраструктури в Україні відповідає середньоєвропейському рівню. Для провідних країн світу (у тому числі й країн ЄС) підприємництво є основою їх національних економік. У ЄС приватний підприємницький сектор становить 99,8% і лише 0,2% припадає на державні суб'єкти господарювання.

Регіональний розподіл кількості підприємств за їх розмірами в 2016 р. наведений у табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, станом на 1 січня 2017 р. в Україні нараховувалося 306 369 підприємств, з яких 383 – великі, 14 832 – середні та 291 154 – малі. Протягом останніх років відбулося кількісне зменшення всіх видів підприємств як в абсолютному виразі, так і у відносному.

У структурі суб'єктів господарювання збільшилася частка малих підприємств – від 94,3% загальної кількості у 2010 р. до 95,2% загальної кількості у 2014 р. внаслідок зменшення кількості середніх і великих підприємств (табл. 2) [5]. Відповідно до чинного законодавства України, учасниками господарських

Кількість підприємств за їх розмірами в розрізі регіонів у 2016 р.

	Усього, одиниць	У тому числі					
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства	
		одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону	одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону	одиниць	у % до загальної кількості підприємств відповідного регіону
Україна	306369	383	0,1	14832	4,9	291154	95,0
Вінницька	8645	12	0,1	479	5,6	8154	94,3
Волинська	5041	5	0,1	302	6,0	4734	93,9
Дніпропетровська	25584	47	0,2	1212	4,7	24325	95,1
Донецька	10483	32	0,3	558	5,3	9893	94,4
Житомирська	5930	5	0,1	380	6,4	5545	93,5
Закарпатська	5058	2	0,0	256	5,1	4800	94,9
Запорізька	13474	19	0,1	578	4,3	12877	95,6
Івано-Франківська	6883	7	0,1	289	4,2	6587	95,7
Київська	17830	34	0,2	936	5,2	16860	94,6
Кіровоградська	7205	2	0,0	344	4,8	6859	95,2
Луганська	3526	6	0,2	217	6,1	3303	93,7
Львівська	15586	17	0,1	820	5,3	14749	94,6
Миколаївська	10051	8	0,1	337	3,3	9706	96,6
Одеська	21004	13	0,1	800	3,8	20191	96,1
Полтавська	8989	15	0,2	545	6,0	8429	93,8
Рівненська	4697	3	0,0	285	6,1	4409	93,9
Сумська	5287	6	0,1	365	6,9	4916	93,0
Тернопільська	4249	1	0,0	231	5,4	4017	94,6
Харківська	20435	11	0,0	1096	5,4	19328	94,6
Херсонська	7171	2	0,0	287	4,0	6882	96,0
Хмельницька	6228	6	0,1	357	5,7	5865	94,2
Черкаська	8050	9	0,1	436	5,4	7605	94,5
Чернівецька	3500	1	0,0	154	4,4	3345	95,6
Чернігівська	5236	4	0,1	346	6,6	4886	93,3
м.Київ	76227	116	0,2	3222	4,2	72889	95,6

¹ Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено на основі [5]

відносин можуть бути юридичні та фізичні особи. На початок 2017 р. в Україні підприємницьку діяльність вели майже 3,5 млн. фізичних осіб – підприємців.

За даними Державної реєстраційної служби, станом на 1 січня 2015 р. в Україні припинено діяльність 3 711 969 суб'єктів господарювання, з них 1 082 216 юридичних осіб та 2 629 753 фізичних осіб – підприємців [5].

За регіональним розподілом найвищі показники інфраструктурного забезпечення підприємствами у місті Києві та Харківській, Одеській, Дніпропетровській та Львівській областях. Найнижчі показники кількості підприємств належать Волинській, Луганській, Закарпатській та Чернівецькій областям.

У розподілі за видами економічної діяльності для підприємства пріоритетними сферами протягом довгого періоду часу залишаються торгівля та сфера послуг, питома вага становить понад 60% від загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг). Значно нижчими є показники промисловості (34%), сільського господарства (6%), будівництва (3%) (рис. 1)

Як видно з даних рис. 2, національна економіка за своєю структурою належить до складних ієрархічних систем, у межах якої можна виділити рівні галузевого та регіонального розподілу.

Інфраструктура регіональної економіки характеризується певним рівнем потенціалу, що забезпечить її інноваційно-інвестиційний розвиток. Кожен рівень структури є одночасно джерелом та пунктом розподілу інвестицій.

Кількість підприємств, які мають потребу в інвестиціях та інноваціях, збільшується зі зростанням рівня підприємницької інфраструктури. У процесі залучення інвестицій та формування потенціалу інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України відбувається їх перерозподіл та накопичення, що зумовлюється зв'язками між підприємствами різних регіонів та сфер економічної діяльності. Цей цикл є безперервним (рис. 2).

Оскільки сучасна регіональна економіка знаходиться в нестійких умовах, обтяжених постійними трансформаціями, принциповими змінами в частині надходження ресурсів, що необхідні для соціально-економічного розвитку країни у цілому і територій зокрема, то, відповідно, і зв'язки між її підсистемами можуть мати тимчасовий характер.

Для визначення стратегічних перспектив ефективного залучення інвестицій та інновацій у регіони України й підприємницький сектор доцільним є визначення Індексу легкості ведення бізнесу, що здійснюється експертами Світового банку [9].

Як і раніше, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, залишаються власні кошти підприємств і організацій, а також кредити банків та інші позики. Індекс Doing Business характеризує легкість і простоту адміністративних процедур малого і середнього підприємництва. Показники щодо розрахунку індексу поділяють на дві групи: перша група – рівень міцності правових інститутів щодо регулювання бізнесу (включає чотири індикатори): кредитування, захист інвесторів, забезпечення виконання договорів, вирішення неплатоспро-

можності підприємств; друга група – складність і вартість процедур регулювання (сім індикаторів): реєстрація підприємств, отримання дозволів, реєстрація власності, оподаткування, міжнародна торгівля.

За підсумками рейтингу Світового банку Doing Business Україна перемістилася вище на 13 позицій порівняно з минулорічним рейтингом і посіла 83-є місце (рис. 3).

Експерти Світового банку позитивно відзначили проведення реформ в Україні, проте їх дослідження повною мірою

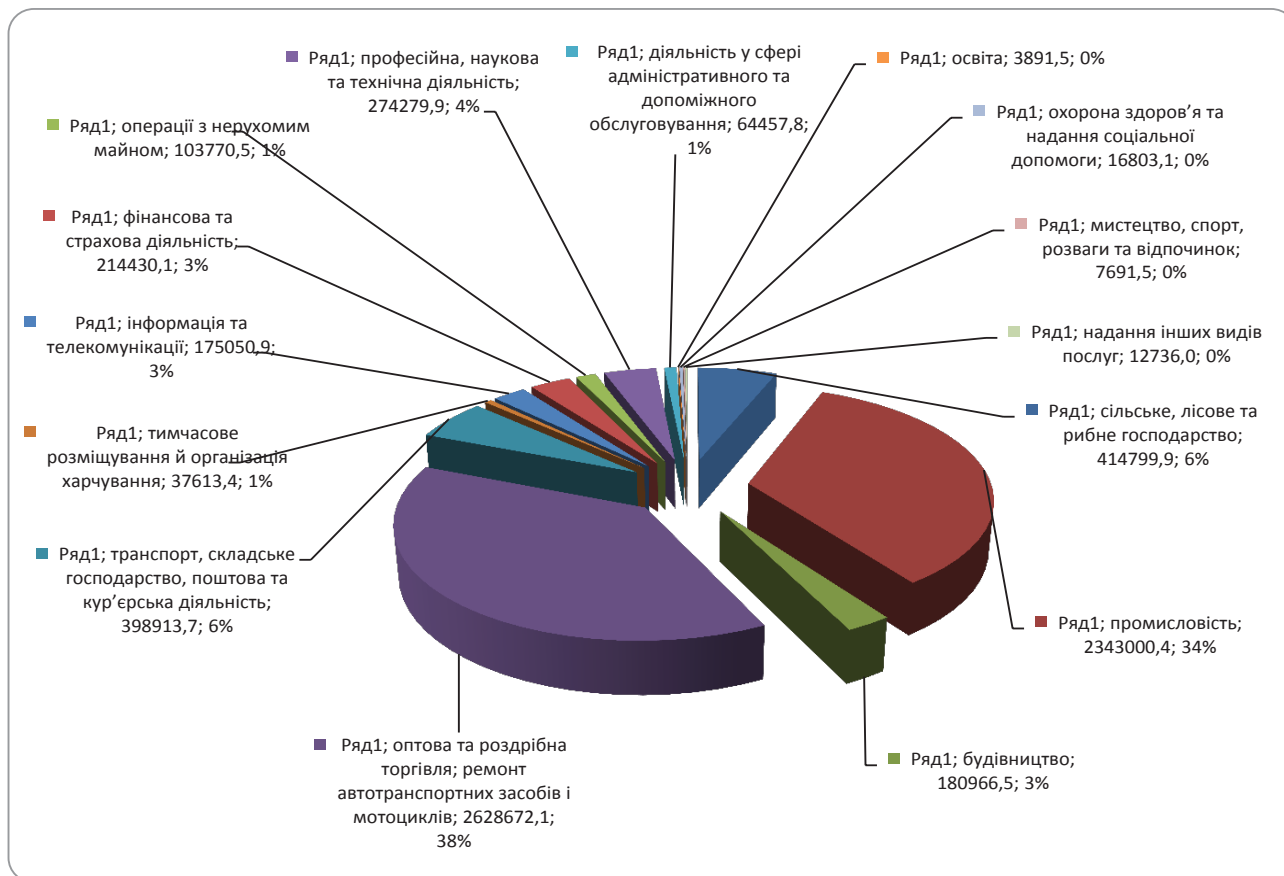

Рис. 1. Частка підприємництва в обсягах реалізації продукції за видами економічної діяльності в 2016 р.

Джерело: складено на основі [5]

Таблиця 2

Динаміка чисельності підприємств усіх розмірів, 2011–2016 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2015 р. у % до 2011 р.
Кількість підприємств, од.	378810	375695	364935	393327	341001	306369	90
великі підприємства, од.	586	659	698	659	497	383	85
% до загальної кількості підприємств	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	50
середні підприємства, од.	20983	20753	20189	18859	15906	14832	76
% до загальної кількості підприємств	5,5	5,5	5,5	4,8	4,7	4,7	85
на 10 тис. осіб наявного населення, од.	5	5	4	4	4	4	80
малі підприємства, од.	357241	354283	344048	373809	324598	291154	91
% до загальної кількості підприємств	94,3	94,3	94,3	95,0	95,2	95,2	101
на 10 тис. осіб наявного населення, од.	78	77	76	82	75	75	96
з них мікропідприємства, од.	300445	295815	286461	318477	278922	247695	93
% до загальної кількості підприємств	79,3	78,7	78,5	81,0	81,8	81,8	103
на 10 тис. осіб наявного населення, од.	66	65	63	70	65	65	98

Джерело: складено на основі [5]

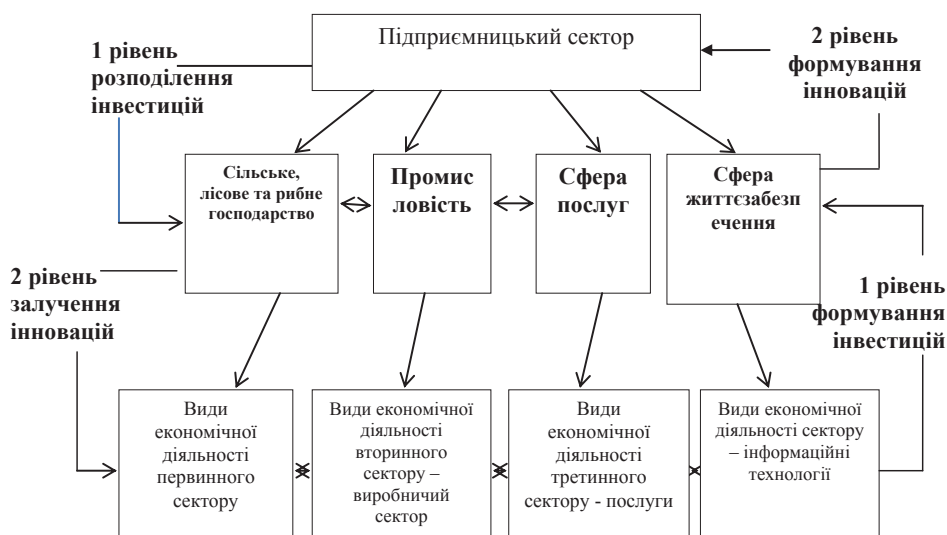

Рис. 2. Рівні розподілення інвестицій і формування інновацій в ієрархічній структурі підприємницького сектору

Джерело: складено автором

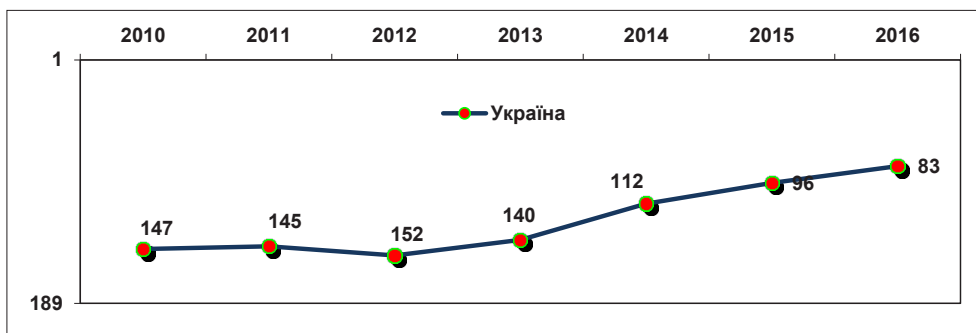

Рис. 3. Динаміка змін позиції України в рейтингу Doing Business за 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано автором

не розкривають регіональних особливостей та не відображають стану підприємництва за територіальним розподілом певної країни.

Відповідно, виникла необхідність здійснити оцінку легкості ведення бізнесу в усіх областях України, тому Спілка українських підприємців презентувала регіональний рейтинг Doing Business, який адаптований до вітчизняного територіального розрізу за методологією Світового банку (рис. 4).

За результатами регіонального рейтингу Doing Business Сумська область показала найкращий результат серед усіх обласних центрів, набравши 107 балів зі 171 можливих. На другому місці Львівська область, яка набрала 103 бали. По 101-му балу набрали Івано-Франківська та Кіровоградська області. Тернопільська область замикає п'ятірку лідерів зі 100 балами.

Аутсайдерами рейтингу стали Чернігівська (81 бал), Херсонська (79 балів) та Луганська (75 балів) області.

В аналізі підприємництва виявлено залежності розвитку індивідуального виробничого підприємництва від рівней народжуваності, демографічного навантаження, природного та міграційного приросту, безробіття й напруженості на ринку праці, споживчих витрат і показника загальної місткості ринку в регіоні. Однак даному аспекту дослідження будуть присвячені подальші наукові пошуки.

Висновки. Проаналізувавши все вищевикладене, встановлено, що основними причинами в проблемах розвитку підприємницької інфраструктури економіки України є: зниження конкурентоспроможності галузей економіки, розрив регіональних виробничих зв'язків унаслідок часткової втрати територіальної цілісності, залежність від міжнародних кредиторів, скорочення обсягів та зниження якості надання суспільних благ (освіта, наука, медицина, культура і спорт), макроекономічна стагнація, технологічна відсталість та сировинна зорієнтованість експорту, скорочення обсягів і масштабів інвестиційної діяльності. Також визначено, що регіональна динаміка і наявний зв'язок між основними чинниками інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України переконують у кризі наявної моделі інфраструктурного забезпечення регіонів.

Аналіз регіонального рейтингу Doing Business указує на нерівномірний розподіл та переважно низький рівень підприємницької інфраструктури. Між тим дана інформація є цінною для регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування, оскільки саме в їх компетенції є створення більш комфортних умов для ведення бізнесу, тим самим мотивуючи підприємців та інвесторів створювати та вести бізнес у цих регіонах. Водночас залишаються актуальними проблеми супе-

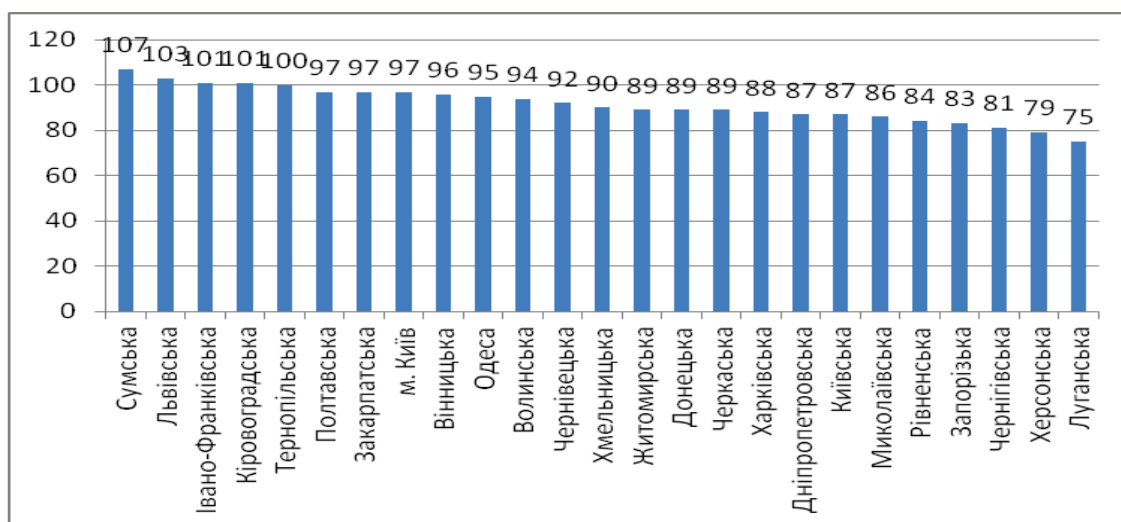

Рис. 4. Рейтинг Doing Business у розрізі регіонів України в 2017 р.

Джерело: побудовано автором

речностей у діяльності влади та недостатнього темпу реформування базових інститутів.

Таким чином, сподіваємося, що найближчим часом регіональна економічна система позбудеться кризових явищ та відбудуватиметься поживлення інноваційно-інвестиційних процесів, які сприятимуть економічному розвитку регіонів.

Література:

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України : [монографія] / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
2. Єрохін С.А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : [монографія] / С.А. Єрохін. – К. : Світ Знань, 2002. – 528 с.
3. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства : [монографія] / За наук. ред. М.М. Єрмошенка, С.А. Єрохіна. – К. : НАУ, 2008. – 216 с.
4. Оскольський В. Про економічну політику сталого розвитку в Україні / В. Оскольський // Економіка України. – 2014. – № 6. – С. 4–13.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Федулова Л.І. Прогнозування інноваційно-технологічного розвитку економіки як складова вибору стратегії виходу з кризи / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 3. – С. 5–18.
7. Чечель О.М. Основні стратегічні пріоритети інноваційної складової економічної політики держави / О.М. Чечель // Економіка та держава. – 2014. – № 1. – С. 118–120.
8. Шевчук В.Я. Формування інноваційної моделі сталого розвитку України в посткризовий період / В.Я. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2010/1-2/20103.html/>.
9. Штулер І.Ю. Сучасні тенденції позиціонування України в світових рейтингах в умовах циклічних коливань економіки / І.Ю. Штулер // Економіка та суспільство. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economyandsociety.in.ua>.
10. Штулер І.Ю. Сценарне імітаційне моделювання розвитку інституційних секторів національної економіки у середньостроковій перспективі / І.Ю. Штулер // Фінанси інституційних секторів економіки України : [монографія] / За заг. ред. Т.І. Єфименко, М.М. Єрмошенка. – К. : Акад. фін. Управління, 2014. – 584 с.
11. Штулер І.Ю. Організаційно-економічні передумови побудови програми інноваційного розвитку підприємства / І.Ю. Штулер // Системи прийняття рішень в економіці, техніці та організаційних сферах: від теорії до практики : [колективна монографія] / За заг. ред. Л.М. Савчук. – Павлоград : Синтез-Т, 2014. – Т. 2. – 429 с.

Петрецький І.І. Оцінка урвня підприємницької інфраструктури в інноваційно-інвестиційному розвитку регіонів України

Анотація. В статті досліджено регіональне розподілення кількості підприємств по їх розмірам в 2016 г. і определено, що підприємницька інфраструктура в Україні відповідає середньоевропейському рівню. Установлено, що по видам економічної діяльності для підприємництва пріоритетними сферами в течение долгого періода времени остаются торговля и сфера услуг. Доказано, что в процессе привлечения инвестиций и формирования потенциала инновационно-инвестиционного развития регионов Украины происходит их перераспределение и накопление, что объясняется связями между предприятиями различных регионов и сфер экономической деятельности. Установлена необходимость оценки легкости ведения бизнеса во всех областях Украины по введенным Союзом украинских предпринимателей показателем – региональным рейтингом Doing Business.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционное развитие, предпринимательство, инфраструктура, стимулирование.

Petretsky I.I. Evaluation of the level to enterprise infrastructure in the innovation-investment development of the Ukraine's regions

Summary. The article examines the regional distribution of the number of enterprises by their size in 2016 and it is determined that the entrepreneurial infrastructure in Ukraine corresponds to the average European level. It has been established that, by economic activities for entrepreneurship, trade and services remain the priority areas for a long period of time. It is proved that in the process of attracting investments and forming the potential of innovative and investment development of the regions of Ukraine, their redistribution and accumulation take place, which is explained by the connections between enterprises of different regions and spheres of economic activity. It is stated that it is necessary to assess the ease of doing business in all regions of Ukraine, introduced by the Union of Ukrainian Entrepreneurs indicator – Regional Rating Doing Business.

Keywords: innovative and investment development, entrepreneurship, infrastructure, incentives.